

Ivy York Möller-Christensen & Ernst Möller-Christensen (red.). *Mein edler, theurer Großherzog! Briefwechsel zwischen Hans Christian Andersen und Großherzog Carl Alexander von Sachsen-Weimar-Eisenach*. Göttingen: Wallstein Verlag, 1998. Pp. 384. ISBN 3-89244-271-1

In augustus 1857 schreef Hans Christian Andersen aan de erfgroothertog Carl Alexander von Sachsen-Weimar-Eisenach: "Wie in dem Märchen: 'Die Nachtigal,' dieser immer fort vom Schloss fliegt, aber nach längeren herum Schweben, immer zurückkehrt und singt vom Herzen für seine Kaiser, so auch komme ich nach der heimathliche Weimar, und ich weiss, werde nie verscheucht durch ein verwerfenden Blick."

Als Andersen het sprookje 'De nachtegaal' na 1844, het jaar waarin hij Carl Alexander voor het eerst ontmoette in Weimar, had geschreven in plaats van ervoor (1843) dan had het Andersens literaire antwoord kunnen zijn op het verzoek van Carl Alexander zich voorgoed in Weimar te vestigen. Carl Alexander wilde van Weimar namelijk weer het centrum van de Duitse cultuur maken, zoals de stad dat geweest was in de tijd van Goethe en Schiller. Maar net als de nachtegaal liet Andersen zich niet vangen en opsluiten in een gouden kooi.

Maar het is een ander sprookje uit 1857, namelijk 'De slaapmuts van de vrijgezel' (En Pebersvends Nathue) dat centraal staat in het nawoord van dit boek. De auteurs, de Deense Andersen-onderzoekster Ivy York Möller-Christensen en haar Duitse echtgenoot Ernst Möller-Christensen zien het genoemde sprookje als Andersens persoonlijke interpretatie van zijn verhouding met de groothertog Carl Alexander. Het sprookje zou volgens de auteurs de sublimatie zijn van de homoseksuele gevoelens die Andersen voor de groothertog koesterde en hij verwachtte een antwoord van hem toen hij hem het sprookje voor het werd uitgegeven toestuurde. Maar Carl Alexander bedankte hoffelijk en ging niet op de vermeende toespeling in. Er zijn in het verleden al verschillende niet echt overtuigende pogingen ondernomen om aan te tonen dat Andersen homoseksueel was. Een

onderwerp dat de één blijft boeien, maar een ander volstrekt onverschillig laat. Van welke aard Andersens gevoelens ook waren, in elk geval blijkt uit de brieven tussen beide vrienden duidelijk dat de vriendschap in het begin bijzonder warm en hartelijk was. Gaandeweg kwam er door uiteenlopende redenen meer afstand. Tot Andersens dood in 1875 schreven de dichter en de vorst elkaar met zekere regelmaat, alleen tussen 1862 en 1874 was er een wederzijds stilzwijgen door de politieke spanningen tussen Duitsland en Denemarken. De correspondentie telt 173 brieven. Alle brieven van Andersen, op één na, zijn eerder uitgegeven, de meeste brieven van Carl Alexander echter niet. Zo gaat dat vaak, de brieven van een bekende persoonlijkheid verschijnen wel, maar die van de minder of onbekende correspondenten niet. Terwijl juist woord en wederwoord zo interessant zijn, omdat de lezer getuige is van de *relatie* tussen de brieven-schrijvers. Van Andersen zijn op die manier wel meer correspondenties uitgegeven, zoals onder andere die met zijn meest intieme vrienden Edvard Collin en Henriette Wulff. De nieuwe Duitse uitgave sluit hier goed bij aan.

De briefwisseling is vooral interessant omdat Carl Alexander Andersens brieven als literaire teksten beschouwde en hem duidelijk liet voelen hoezeer hij hem als dichter waardeerde. Andersen lijkt mede daarom hoge eisen aan zijn eigen brieven gesteld te hebben en schreef aan de groothertog vooral over literatuur, kunst en de belangrijkste ontwikkelingen uit die tijd. Hij meed in zijn brieven aan Carl Alexander gedetailleerde mededelingen over de beslommeringen van het dagelijks leven. Die bewaarde hij voor zijn Deense vrienden en zijn dagboek. Het resultaat is een cultuurhistorische dialoog tussen twee mannen die met hun vriendschap een groot standsverschil wisten te overbruggen. Dat Andersen ontroerd en verwonderd was over de genegenheid die tussen hen bestond blijkt uit het volgende dagboekfragment van 23 juni 1856:

Enkestorhertuginde var der og saa hvorledes Storhertugen
trykkede mig i sine Arme og kyssede mig paa begge Kinder.
Taarer kom mig i Øinene; jeg tænkte paa at jeg den fattige
Skomagere og Vaskekonens Søn, blev kysset af Keiseren af

Ruslands Søstersøn; hvorledes Endepunkterne berøres.

Andersen was door Carl Alexander uitgenodigd om het tweede deel van Goethes Faust bij te wonen dat uitgevoerd werd ter gelegenheid van zijn verjaardag.

Mein edler, theurer Großherzog is mooi uitgegeven en vormt het tweede deel in de reeks *Grenzgänge. Studien zur skandinavisch-deutschen Literaturgeschichte*, uitgegeven door Heinrich Detering en Dieter Lohmeier. De samenstellers Möller-Christensen hebben het boek zorgvuldig van commentaar voorzien. De brieven zijn chronologisch genummerd waardoor ze achterin het boek eenvoudig op te zoeken zijn voor toelichting op tekstfragmenten. In het 'Editorischer Bericht' staat een overzicht van de eerdere uitgaven van de brieven en gaan de samenstellers in op de taal van beide correspondenten en verantwoorden zij de manier waarop zij de originele tekst hebben behandeld. De bibliografie en het volledige persoonsregister maken het boek compleet.

Het uitgebreide nawoord is, zoals eerder opgemerkt, opgebouwd rond het sprookje 'De slaapmuts van de vrijgezel' en de daaraan gekoppelde vermeende homoseksualiteit van Andersen. Degene die het nawoord leest alvorens aan de eigenlijke tekst te beginnen, krijgt daardoor een wat gekleurd beeld opgedrongen. Wie het nawoord achteraf leest zal het of met de auteurs eens zijn of hun interpretatie verwerpen. Los van de, in mijn ogen, niet te bewijzen en daardoor weinig zinvolle suggestie ten aanzien van Andersens seksuele geaardheid, bevat het nawoord waardevolle en feitelijke informatie. Er wordt een duidelijk beeld gegeven van de geschiedenis van de vriendschap tussen twee bijzondere mannen, waarvan Andersen ook voor de huidige lezer ongetwijfeld de spil is waar het om draait. Het is boeiend en mooi om te lezen 'hvorledes Endepunkterne berøres' zoals Andersen het zelf verwoordde.

Edith Koenders, Zuidhorn